

FERICIREA-PROBLEMA PERENĂ A FILOSOFIEI

Ana-Maria PAUNESCU

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Creierul nostru este artizanul fericirii sau nefericirii noastre. La fel, și universul nostru emoțional. Cam asta este ce ar spune cei care consideră, cu maturitate, că suntem într-o mare măsură noi în sine responsabili de propria stare interioară de bine. Opiniile noastre, credințele pot avea un rol modelator pentru emoțiile noastre, mai important chiar decât cel al evenimentelor exterioare cu care ne confruntăm. Cu alte cuvinte, modul în care filtrăm realitatea, fie ea cea interioară, fie cea din jur, este o condiție fundamentală a naturii stărilor noastre emotionale și, implicită, a obținerii fericirii. Iar aceasta din urmă este și scopul esențial spre care tindem cu toți.

Cuvinte cheie: Fericirea, Gloria, Sufletul, Morala, Credința, Concepția.

Concepțiile despre fericire se deosebesc prin rostul pe care îl atribuim celorlalți în dobândirea propriei fericiri. Într-una din piesele sale de teatru, Jean Paul Sartre folosea o expresie șocantă: "infernul sunt ceilalți", și, desigur, fiecare din noi poate fi la rândul său "celălalt". Cum putem să găsim fericirea într-o lume în care realizarea propriilor dorințe depinde de ceea ce doresc și fac semenii noștri? De multe ori, dorințele a doi oameni intră în conflict și ca urmare, fiecare încearcă să împiedice realizarea dorinței celuilalt. Nimeni nu renunță fără să lupte la fericire. Toți oamenii doresc să fie fericiți. Oricât am fi de nihilisti sau de sceptici în anumite momente ale vieții. Diferitele concepții despre fericire se disting în primul rând, prin felul în care este înțeleasă natura acesteia. Uneori, fericirea este concepută ca o idie foarte înaltă, un ideal îndepărtat, deasupra puterilor noastre de a o dobândi; adevărata fericire nu ar fi posibilă în timpul acestei vieți. Solon, unul din cei 7 înțelepți ai antichității, consideră că nimeni nu este fericit cât timp trăiește, căci oricând se pot abate asupra lui nenorocirile: trebuie să așteptăm sfârșitul vieții cuiva pentru a putea spune dacă a fost fericit. În lipsa adevăratei fericiri, oamenii se pot consola cu urmele ei palide: bucuria, plăcerea, Gloria, prestigiul, prosperitatea. Cel care are privilegiul să trăiască astfel de stări s-ar putea să le confunde cu însăși fericirea. El se va mulțumi atunci cu surrogate ale fericirii, posibil de atins în ciuda condiției noastre de muritori. Sau, dimpotrivă, el va înțelege că fericirea e un ideal de neatins, că e condamnat iremediabil la nefericire. Micile bucurii ne fac viața mai frumoasă, însă fericirea sinceră și totală este extrem de greu de obținut. Totuși, toți suntem datori să încercăm să atingem această stare și câteva frânturi din înțelepciunea celor mai mari filosofi din istorie cu siguranță nu ne pot decât ajuta.

Gautama Buddha- La fel ca mantra potrivit căreia călătoria este destinația, perspectiva lui Buddha asupra fericirii pune un mare accent pe faptul că oamenii ar trebui să găsească împlinire în experiența de a trăi mai degrabă decât în „destinația finală”. Nu există niciun scop final, oamenii își clădesc fericirea de-a lungul drumului, considera Buddha. „Dintre toate formele de precauție, precauția în dragoste este probabil cea mai fatală pentru adevărata fericire”

Confucius - Părerea lui Confucius despre fericire a răsunat prin istorie în cărți și în recente cercetări privind terapia cognitivă, care își propune să ajute oamenii să înțeleagă legătura dintre gânduri, sentimente și comportamente. Potrivit unei stări de spirit promovată de Confucius, fericirea este o profeție auto-îndeplinită care se multiplică pe măsură ce găsim motive pentru existența ei. „Cele mai mari binecuvântări ale omenirii sunt în noi și la îndemâna noastră. Un om înțelept este mulțumit cu soarta lui, oricare ar fi această, fără a-și dori ceea ce nu are” Socrate- Pentru Socrate, unul dintre cei mai grozavi filosofi din antichitate, fericirea nu vine odată cu recompense externe, ci din succesul obținut pe cont propriu. Prin scăderea nivelului nevoilor noastre, putem învăța să apreciem plăcerile simple. „Omul care face totul pentru a atinge fericirea și se bazează pe el însuși nu pe alții a adoptat cel mai bun plan pentru a trăi fericit”

Platon - Nu e nicio surpriză că Platon, discipolul lui Socrate, definește fericirea la fel ca profesorul lui. Versiunea lui Platon de fericire este o formă de dezvoltare personală, mai exact satisfacția derivă din realizări – să alergi mai repede un kilometru, să citești mai multe cărți decât anul trecut – nu din ce câștig și-ar putea aduce aceste realizări. „Fericirea noastră depinde doar de noi”

Aristotel- Pentru Aristotel, elevul lui Platon, fericirea nu este un dar oferit de ceilalți oameni sau de lucruri, ci este ceva creat de noi și ne revine responsabilitatea de a o proteja. „Am învățat să-mi caut fericirea limitându-mi dorințele mai degrabă decât să încerc să mi le satisfac”

Immanuel Kant - fost un filosof german, unul din cei mai mari gânditori din perioada iluminismului în Germania. Kant este socotit unul din cei mai mari filozofi din istoria culturii apusene. „Fericirea este starea unei ființe raționale în lume, căreia, în întregul existenței ei, totul îi merge

după dorință și voință, și se bazează deci pe acordul naturii cu întregul ei scop, precum și cu principiul esențial de determinare al voinței ei.”

Augustin -este unul din cei mai influenți gânditori, poate cel mai influent dintre toți, mai ales dacă ținem seama de faptul că inclusiv platonismul a influențat gândirea medievală prin intermediul lui Augustin. El rămâne o autoritate mai mult de o mie de ani după moartea sa, influențând, de exemplu, gândirea lui Descartes. Augustin susține că atât filosofia cât și teologia urmăresc realizarea unui și același scop: fericirea, cu deosebirea căilor: Teologia-calea credinței; Filosofia-calea rațiunii.

Baruch Spinoza -Reiese dintr-un scop bine determinat :omul în viață trebuie să fie fericit. Dorința de a trăi fericit, -B. Spinoza, -sau bine este esența omului, este esența prin care omul caută să-și mențină existența sa. Dar omul nu este un individ singular, el trăiește în lume, în natură și anume înțelegerea acestui lucru devine principală. Fericirea depinde de conștientizarea structurii lumii și a locului, pe care-l ocupă omul în această structură universală. Mai întâi de toate este necesar să cunoști natura lui Dumnezeu, așa cum este el în realitate, dar nu după imaginița noastră arbitrară. Pentru Spinoza Dumnezeu nu este așa cum și-l închipuie religia creștină – un om. El este împotriva antropomorfizării lui Dumnezeu. Dumnezeu, spune Spinoza, este identic naturii.

Albert Camus - Filosoful francez a avut o abordare diferită asupra fericirii comparativ cu teoria lui Socrate. Pentru Camus, fericirea a fost un obiectiv al vieții destul de sumbru. În schimb, el a preferat să trăiască semnificativ momentul și să nu insiste prea mult pe scopurile setate pe termen lung, așa cum s-a reflectat în cea mai cunoscută lucrare a sa, „Mitul lui Sisif”. „Prin plăcere înțelegem absența durerii din corp și a problemelor din suflet. Un raționament sobru, căutarea motivelor deciziilor și a evitărilor, eliminarea acelor credințe care conduc la tumultul sufletului”

Epicur - Plăcerile materiale nu erau aproape deloc importante pentru Epicur, însă a pledat pentru exercitarea înțelepciunii ca o modalitate de a atinge bucuria profundă. Un ingredient important pentru Epicur în toate acestea era prietenia. El credea că a împărtăși înțelepciune era mult mai valoros decât a fi un înțelept singular. „Cunoașterea de sine nu este o garanție a fericirii, dar este de partea fericirii și poate furniza curajul de a lupta pentru ea”

Bertrand Russell - Este puțin în afara caracterului pentru o persoană ca Bertrand Russell, un iubitor de matematică, știință și logică, să se ocupe de ceva atât de nestatornic precum dragostea. Dar ideea lui că fericirea poate fi găsită în sentimentul visceral de iubire este cât se poate de reală, iar știința contemporană pare să fie de partea lui. „Fericirea îți dă sentimentul că puterea crește, iar rezistența este depășită” Potrivit unor concepții, fericirea nu este înțeleasă ca ideal, ci ca stare a sufletului nostru: fie ca o stare de bucurie, plăcere, exaltare, fie ca una de liniște, împăcare. Înțeleasă în acest fel, fericirea nu mai este intangibilă: ea depinde de fiecare dintre noi, o căutăm în noi înșine, și tot în noi se găsește și calea către dobândirea ei. Putem considera că dobândirea fericirii se poate realiza pe calea cunoașterii, pe calea iubirii și pe cea a credinței.

Alți filosofi au considerat însă că fericirea nu înseamnă să te afli într-o anumită stare sufletească; fericirea constă în ceea ce înfăptuim, în activitatea noastră. Aristotel argumenta că, dacă fericirea ar fi o stare sufletească, un om care și-ar petrece toată viața dormind ar trebui considerat fericit – căci fără îndoială somnul e o stare sufletească plăcută. După Aristotel, fericirea este acea activitate care are drept rezultat acte de dreptate, de curaj, de prietenie, de cunoaștere – în general, lucruri care sunt de dorit în sine (pentru ele înșile). Concepțiile despre fericire diferă, în al II-lea rând, prin modul în care este înțeleasă natura umană. Platon, de exemplu, consideră că sufletul are 3 părți:

- o parte rațională, prin care judecăm, învățăm
- o parte pasională, inflacarată, care se exprimă, de exemplu, când cineva e furios
- o parte apetență, prin care omul pofteste, vrea să-și satisfacă plăcerile

Fundamentul moralei este utilitatea (sau principiul celei mai mari precizii). Potrivit acestui principiu, acțiunile oamenilor sunt bune dacă aduc fericirea și rele dacă aduc nefericirea. Când definești fericirea, Mill este identic cu anticii. Astfel fericirea constă în placerea sau absența suferinței, iar nefericirea în durere sau absența plăcerii. De la început omul își propune un singur scop: placerea și absența suferinței. Un lucru este, astfel, dezirabil dacă el este în sine o plăcere sau mijlocește una, înlăturând suferința. Mill recunoaște ca o asemenea „teorie” a vieții poate provoca multe antipatii întrucât proclama placerea ca scop suprem. Spune însă că, „totuși, utilitariștii recunosc superioritatea plăcerilor spirituale, care, prin durată, certitudine, intensitate sunt mai puternice decât plăcerile corpului, dar nu uita să adauge ca acest primat constă mai curând în avantajele pe care le procură decât în natural. Explică imediat: o ființă inferioară î-și poate satisface în totalitate setul de plăceri (exclusive fiziologice în cazul animalelor), în vreme ce omul va fi mereu nemulțumit de imperfecta realizare a dorințelor sale, căci dorințele, neîmplinindu-se devin neplăceri.

- Este o viață lipsită de durere, bogată în plăceri, deopotrivă din punct de vedere al cantității cât și al calității”.

Nu putem afirma ceva cu certitudine despre fericire, ci doar că ea este ceea ce percepe și ce simte fiecare. Ea este una din marile întrebări ale umanității și va mai rămâne încă unul din misterele existenței noastre: "Fericirea este mulțumirea de sine"; "Fericirea este sensul și scopul vieții, traiectoria și finalul existenței umane" (Aristotel), Fericirea e un ideal al imaginației, iar nu al rațiunii (Immanuel Kant), Fericirea e să știi să î-ți dorești ceea ce ai deja (Sfântul Augustin). În profunzimea acestui subiect, fericirea este un lucru simplu pentru cei care nu încearcă să o definească și un lucru greu pentru cei care se încapățenează să o numească într-un fel sau altul.

Bibliografie

1. Rodica Croitoru , *Fericire si lege morala*, Ed. ALL, Bucuresti 1998
2. Barbu Marian , *Dictionar de citate si locutiuni straine*, Ed. International ,Bucuresti, 2004
3. Matthieu Ricard, *Fericirea*,
4. Gregorian Bivolaru, *Fericirea pentru fiecare*, Ed. LUX SUBLIMA, București ,2009
5. Mihai Braga, Ecaterina Lozovanu, Constantin Lozovanu, Victor Rocaciuc, Gheorghe Slabu, Tudor Vîrțeanu, *Istoria filosofiei*, Ed. U.T.M., Chișinău, 2000